

קורסים בלימודי תרבות תשע"ט

קורסי חובה

גלעד פדבה / לימודי תרבות: מבט-על

התרבות מקיפה אותנו מכל הכיוונים ויש לה השלכות חברתיות, פוליטיות, כלכליות, חינוכיות ורעיוניות מרחיקות לכת על חיינו. קורס זה מיועד להקנות פרספקטיבה רחבה על חקר התרבות כמערכת מורכבת המציעה מגוון פרספקטיבות, תפיסות אידיאולוגיות, והתייחסויות חברתיות וטקסטואליות לכינון תרבויות ודרכי פעולתן. במהלך הקורס נתוודע לגישות מרכזיות, אסכולות מובילות ומגמות מרכזיות בחקר התרבות, תוך התוודעות למושגי-מפתח, מבני-על תרבותיים ושינויים דרמטיים בשדה המחקרי – ממודרניזם לפוסט-מודרניזם, מסטרוקטורליזם לפוסט-סטרוקטורליזם, מניאו-מרקסיזם לדיאלוגיזם, מסמיוטיקה לשיח-מיעוטים ועוד. נתוודע לתרומתם של חוקרים/ות מובילים/ות להתפתחות מחקרי התרבות, להבנת מרכזיותה והשפעתה של התרבות במגוון תחומים, ניתוח יחסי-הגומלין המרתקים בין התרבות הגבוהה והתרבות הפופולרית, והתוודעות לקשרים המורכבים בין תרבות, פילוסופיה, ספרות, מיניות ואתניות.

אור שרף / שיטות מחקר בלימודי תרבות

אחת הפעילויות המרתקות ביותר בלימודי תרבות היא האפשרות לחקור תרבויות בעצמנו באופן אינטלקטואלי, חווייתי ויצירתי. בקורס זה נתוודע למגוון דרכים שימושיות לחקר תרבויות, דרכי פרשנות של תרבויות הגמוניות, תרבויות-שוליים ותרבויות-נגד, חברות רב-תרבותיות ויחסים בין-תרבותיים, מאבקים בין תרבויות ו"מלחמות תרבות" וגישות לחקר תרבות ההמונים ואופני ההבניה של אקלים תרבותי והשלכותיו. הקורס יתמקד בדרכי מחקר איכותניות המאפשרות לבחון עמדות פרשניות, תהליכי-שינוי ודינמיקה פנים-תרבותית ובין-תרבותית, תוך התמקדות במחקר טקסטואלי ובמחקר אתנוגרפי. במהלך הקורס נדון על דרכי מחקר אלה תוך התוודעות למחקרים ספציפיים פורצי-דרך ומעוררי-מחשבה ותרגול מעשי בכיתה. נדון על האופן שבו מחקרים טקסטואליים ומחקרים אתנוגרפיים עשויים להרחיב את גבולות ההבנה ולהעשיר את הידע המחקרי באופן משמעותי, להקנות כלים מושגיים ותיאורטיים בחקר תרבות, ולסייע בהעמקת ההיכרות עם תרבויות ספציפיות והאתגרים הניצבים בפניהן.

קורסי בחירה וחובת בחירה פוטנציאליים לשנה"ל תשע"ט

במסלול עם תזה - יש לבחור 6 שעות מתוך קורסי חובת הבחירה
במסלול ללא תזה - יש לבחור 8 שעות מתוך קורסי חובת הבחירה

גלעד פדבה / גברים וגבריות בראי התרבות (בחירה)

קורס זה מתבסס על ההנחה שאף זכר לא נולד "גבר". התרבות היא זו שמכוננת וממציאה-מחדש ללא הרף את מושג הגבריות, והיא זו שמכתיבה לזכרים האנושיים כיצד להיות גברים, להראות גברים, להתנהג כגברים ולהיחשב כגברים. קורס זה עוסק באופן שבו התרבות הפופולרית בת-זמננו מייצרת, מעצבת ומשעתקת דגמים פופולאריים של גבריות, מודלים גבריים לחיקוי, פנטסיות גבריות, חברויות בין גברים, יחסי אבות ובנים, כמו גם תבניות של יחסים בין המינים. במהלך הקורס נעמוד על תרומתה של תרבות ההמונים, כולל טלוויזיה, קולנוע, מגזינים, אופנת גברים, וידאו-קליפים, פורנוגרפיה והתרבות הדיגיטלית לשימור ופירוק של הגבריות המסורתית המאצ'ואיסטית. אף נתוודע להופעתן של אלטרנטיבות כמו "הגבר החדש", הגבר המטרוסקואל ודגמים מגוונים של גבריות הומוסקסואלית. דיון זה על מגוון ההבניות התרבותיות של סוגי-גבריות והגוף הגברי אינו מנותק מדיון ביקורתי המתנגד לפטריארכליות, הטרונורמטיביות, סקסיזם, הומופוביה, אירופוצנטריות וגזענות.

ניר רצ'קובסקי / תפיסות זמן ומרחב : פריז, ברלין, תל-אביב – שיטוט ספרותי בעיר המודרנית (חובת בחירה)

בקורס בין-תחומי זה, שמשלב בין אורבניזם, ספרות, פילוסופיה והיסטוריה, נעסוק במושג "המשוטט" (flâneur) ובתפיסות הזמן והמרחב של העיר הגדולה בספרות המודרנית, משלהי המאה ה-19 ועד היום. נפתח אשנב ל"מפנה המרחבי" החשוב שמתרחש בעשורים האחרונים באקדמיה ובתרבות, ולתפיסת המרחב החדשה במדעי הרוח. נקרא בכתביהם של ולטר בנימין, גיאורג זימל, מישל דה סרטו והוגים נוספים שכתבו על השיטוט והעיר המודרנית, ונשוטט בעצמנו בפריז, ברלין ותל-אביב דרך יצירותיהם של סופרים ומשוררים – ביניהם שארל בודלר, אלפרד דבלין, ז'ורז' פרק, פטריק מודיאנו, נתן אלתרמן וגם גלעד כהנא – שחיפשו כולם את החיבור החמקמק בין מרחב לזיכרון.

אור שרף / תודעת הפרט וההוויה הקולקטיבית: אסכולת פרנקפורט (חובת בחירה)

הקורס מתחקה אחר התפתחות תפיסת היחס שבין היחיד וכלל החברה בכתביהם של ההוגים המרכזיים של אסכולת פרנקפורט. השאלה "כיצד תהליכים היסטוריים משפיעים על הפרט והחברה" תנחה אותנו בקריאת חיבוריהם של מקס הורקהיימר, תאודור אדורנו, וולטר בנימין, אריך פרום, הרברט מרקוזה ואחרים, תוך בחינת הקשרים היסטוריים, תרבותיים והגותיים. בשיעורים נעמוד על ההשפעה ההדדית של אירועים היסטוריים במאה ה-20, התפתחות ביקורת התרבות ויצירות מוסיקה, ספרות, קולנוע ואמנות פלסטית. כמו כן, נרחיב את היריעה כדי לבחון כמה מן ההשפעות

שעיצבו את תפיסת עולמם של הוגי האסכולה (ג.פ. הגל, קרל מארקס, זיגמונד פרויד), ואת ממשיכי דרכם בעשורים האחרונים (ג'ורג'ו אגמבן, ז'אן-פרנסואה ליוטר וסלבו ז'יזק).

אור שרף / ה"אחר" בתרבות ובפילוסופיה של מישל פוקו (חובת בחירה)

למה התרבות האנושית צריכה את ה"אחר"? באילו דרכים היא ממציאה אותו, מסמנת אותו, מדכאת אותו ומענישה אותו? ובאילו תנאים יכול ה"אחר" להשתמש בתרבות השליטה לצרכיו, לפרוץ את גבולותיה ולהיאבק נגדה? הקורס בוחן את תפיסת התרבות המערבית כמבוססת על ההבחנה בין "מרכז" ל"שוליים", תוך התמקדות במושג ה"אחר" בפילוסופיה של מישל פוקו. באמצעות קריאה בשניים מספריו המרכזיים, "תולדות השיגעון בעידן התבונה" ו"לפקח ולהעניש", נלמד על האופן בו פוקו חושף את המנגנונים התרבותיים והחברתיים המגדירים את ה"אחר" ודואגים להדרתו. נבחן את הדרכים בהן פוקו משתמש בהגדרות לסטייה חברתית כדי להצביע על החוליים של מוקדי הכוח של החברה, ונעמוד על ייצוגים תרבותיים של שייכות ואחרות בספרות ובקולנוע האירופאים לאחר מלחמת העולם השנייה, השנים שבהן גיבש פוקו את מחשבתו פורצת הדרך.

אור שרף וניר רצ'קובסקי / תרגום ותרבות: מסע בין עולמות (סמינר בחירה משותף)

תרגום הוא הרבה יותר מסתם עניין לשוני. תרגום מחולל שינויי עומק בתרבות ובחברה שלרוב נותרים סמויים מן העין. בסמינר נבחן כמה נקודות מפתח היסטוריות בתולדות התרגום כדי לעמוד על האופן שבו תרבות קולטת תרבות זרה, נמשכת אליה, מתנגדת לה, מאמצת ומשנה אותה בהתאם לצרכים ולנורמות שלה. נצא למסע שראשיתו בעת העתיקה וסופו במאה ה-21, נבקר בארצות שונות, נקרא תרגומים לעברית של מגוון יצירות מהתנ"ך ועד ספרות ילדים, ונתחקה אחר המפגש בין העברית לשפות רחוקות וקרובות. מה קורה כששבעים חכמים מתרגמים בו-זמנית את התנ"ך? מדוע הקדיש מרטין לותר, מחולל הרפורמציה, את מיטב מרצו לתרגום? איך מייצאים ספרות עברית לאמריקה? איזה תפקיד מפתח היה לתרגומים בתחיית השפה העברית? אילו גיבורי מחזות מפורסמים הם בן אבויה, העיט הצבוע, ורם ויעל? האם כל התרגומים שואפים להיות נאמנים למקור? איך להסביר את מיעוט התרגומים מערבית לעברית? למה הארי פוטר אינו אריק הקדר, ומדוע ב-1902 תורגם חיבורו האוטופי הנודע של הרצל כ"תל-אביב", וב-1997 חזר להיות "אלטנוילנד"? במהלך הקורס נעמוד על כמה אופנים מרכזיים שבאמצעותם משמש התרגום להעברה ולעיצוב של דעות, רעיונות ויצירות דרך המפגש בין תרבויות הנפרדות זו מזו בזמן ובמרחב.

אור שרף / קוסמופוליטיות: תולדותיו של חלום. (בחירה)

הקורס יחקה אחר התפתחות הרעיון של "אזרחות העולם" בהגות, בתרבות ובפוליטיקה מתחילת העת החדשה ועד היום. בשיעורים נעמוד על המתח שבין זהות ייחודיות ורעיון האוניברסליות, נבקר בערים רב-תרבותיות, נעקוב אחרי עלייתן ונפילתן של אידאולוגיות שקראו לעולם ללא גבולות, ונפגוש ביצירות אמנות שהגשימו את החזון הקוסמופוליטי.

גלעד פדבה/ משהו לאכול: תרבות האוכל בישראל ובעולם (בחירה)
הפופולריות הרבה של תחרויות בישול טלוויזיוניות, הפרעות אכילה ותכניות דיאטה, המוני פרסומות למוצרי מזון והפיכתם של טבחים ל"מאסטר-שפים", גיבורי-תרבות ומובילים חברתיים מעידים על עוצמתה הגוברת של "תרבות האוכל". הקורס יציע מבט ביקורתי על עידן שבו תזונה הופכת מאמצעי-הישרדות בסיסי לתופעה תרבותית עשירה ומגוונת ואף לשדה קרב בין עידוד הגרגרנות לתכתיבים גופניים מחמירים, בין גורמה למזון מהיר, בין תאוות בשרים לצמחונות וטבעונות, ואף לכר של עימותים קולינריים ופוליטיים בין מטבחים לאומיים, אתניים ועדתיים יריבים.

גלעד פדבה/ תרבות מצחיקה: הומור, סאטירה ופרודיה בתרבות הפופולרית (חובת בחירה)
ההומור בתרבות הפופולרית הנו הרבה יותר מכלי לבידור ולשעשוע. ההומור הוא כלי שכנועי להעברת השקפות עולם, רעיונות חברתיים ופוליטיים ומסרים מסחריים ושיווקיים באופן מהיר ויעיל. במהלך הקורס נתוודע לשימוש בהומור, סאטירה ופרודיה כאמצעי שחרור ופורקן, מצד אחד, וכאמצעי לשימור הדיכוי והאפליה החברתית, מצד שני. נתוודע בין השאר לפופולריות של הקרנבל, הקומדיות הפרועות וההומור המקאברי ולהיבטים התרבותיים המורכבים של סוגי הומור אלה על מסכי הטלוויזיה, הקולנוע והאינטרנט.

נירה פנסר / אהבה, תמיד אהבה: תולדות האהבה במערב (סמינר בחירה)
היום, הדעה הרווחת מתייחסת לאהבה הרומנטית כאל רגש טרנס-היסטורי. מבט לאחור, מסתבר שהאהבה ומשמעויותיה החברתיות השתנו מקצה לקצה במרוצת ההיסטוריה של המערב. כמו כן, החיבורים בינה לבין המיניות מחד, ובינה לבין מוסד הנשואים מאידך, לא תמיד היו מובנים מאליהם כפי שהם נראים לנו היום. קורס זה מבקש להתמקד בפרקים מסוימים בהיסטוריה של רגש האהבה מהעת העתיקה ועד לימינו תוך ניסיון להבין אותו בקונטקסט ההיסטורי בו הוא התפתח. נושאים לדיון:

האם האהבה הרומנטית הינה אוניברסלית?
היסטוריה של הרגשות
האהבה בתנ"ך
ביוון העתיקה וברומא
אהבה חצרנית
מחלת האהבה ותאוריית הליחות
אהבה ויקטוריאנית
אהבה בעידן הקפיטליסטי

ניר רצ'קובסקי / בילוש בתרבות (בחירה)
הבלש הוא אחת מדמויות המפתח של התרבות המודרנית. מאז לידתו באמצע המאה ה-19, בסיפוריו של אדגר אלן פו, הבלש כדמות וכז'אנר מכב בספרות, בתיאטרון, בקולנוע ובטלוויזיה, אבל גם באמנות הפלסטית, באמנות הרחוב ואפילו במוזיקה. אין דלת שהבלש לא יודע לפרוץ: הוא חוצה

את גבולות הז'אנרים, את הגבולות שבין תרבות "גבוהה" ל"נמוכה", את הגבולות בין מזרח למערב ובין תרבויות בכלל. נדמה שעם השנים הוא רק נהיה מגוון ומתוחכם עוד יותר, ומתעלומה לתעלומה גם הפך נושא למחקר תיאורטי ענף. בקורס נתחקה אחר עקבותיו ברחבי התרבות של המאות ה-20 וה-21, בשלל הופעותיו המפתיעות, החמקמקות והמרתקות. המרצה הוא מנהל אמנותי של אירועי "בלש בעיר – מרתון ספרות ומתח" בתל-אביב.

עדנה גורני / סדנת תזה (חובה לסטודנטים במסלול עם תזה שנה ב')

מטרת הקורס היא לעזור בגיבוש הצעת מחקר שתשמש בסיס לכתיבת התזה. הסדנה מתמקדת בכתיבה אקדמית ומחקרית וביכולת ליצור אינטגרציה בין תיאוריות למחקר ראשוני. במהלך הקורס נשתמש בכלים של למידה ותרגול מעשי כדי להגדיר ולפתח את נושא המחקר ואת שאלות המחקר. במהלך הסדנה יכתבו ויגישו הסטודנטיות והסטודנטים ארבעה תרגילים שחופפים את חלקיה השונים של הצעת המחקר: (1) שאלה מחקרית - חשיבות וחידוש המחקר (2) רקע מדעי וסקירת ספרות (3) שיטות מחקר (4) תקציר.

עדנה גורני / קריאה ירוקה (בחירה)

היחסים המורכבים והמשתנים חליפות בין התרבות האנושית לבין הטבע והסביבה באים לידי ביטוי בטקסטים הגותיים, אמנותיים וספרותיים. בחברות של ציידים-לקטים ובחברות חקלאיות-מסורתיות הסביבה נתפסת כדבר אורגני וחי ובעלי החיים כקרובים אל בני האדם ואף כקרובי משפחה. במדינות המתועשות התפתחה תרבות צרכנית והיחס לסביבה השתנה מן הקצה אל הקצה. הסביבה על בעלי החיים שחיים בה נתפסת מצד אחד כמשאב חומרי שעומד לרשות בני האדם. מצד אחר מוחים קולות חדשים על היחס המנוכר לסביבה ולבעלי החיים (ולבני האדם) ואף צופים אסונות אקולוגיים. במהלך הקורס נכיר את הביקורת הירוקה ונשתמש בה לקריאת מגוון טקסטים ספרותיים מתקופות שונות. נעמוד על השתנות היחס לטבע ונשאל מה ניתן ללמוד מכך על עצמנו, החברה האנושית.

מאיה מאור / "השד העדתי": גזע, אתניות ותרבות (בחירה)

קטגוריות של גזע, אתניות, ובשנים האחרונות רב-תרבותיות, הן מרכזיות במחלוקות עכשוויות חשובות. בקורס נדון במושגי מפתח בתיאוריה ביקורתית של גזע ושל אתניות (critical race theory), "גזענות חדשה", "גזענות תרבותית" וריבוד על סמך צבע עור (Colorism). נקשור דיונים אלה לקונפליקטים שונים בשיח הציבורי, בתרבות הפופולרית ובאמנות בישראל. נדון גם בהתמודדויות של תרבויות שונות עם סוגיות הקשורות לגיוון אתני, במתחים ובנקודות השקה בין זכויות נשים לרב-תרבותיות. נתייחס גם לאופנים המורכבים בהם ריבוד על בסיס צבע עור (colorism) משתקף ומתווך בתרבות ויזואלית פופולרית ובאמנות.

מאיה מאור / "על המיניות": מיניות בראי לימודי התרבות (בחירה)

ראשית, נבין כיצד ומתי הפכה מיניות למושג מפתח בהגדרה העצמית של אדם בתרבויות מערביות בנות-זמנינו, ולחילופין, כיצד זהויות מיניות שונות כגון א-מיניים, מאתגרת את מרכזיות המיניות. שנית, נדון באופנים שבהם היבטים שונים של תרבות ותרבות פופולרית מעצבים את התשוקות שלנו, את מה שמעורר בנו בושה ורצון להסתרה?

בעזרת סקירה היסטורית נבחן כיצד המחשבה, הדיבור המיניות והפרקטיקה המינית השתנו לאורך השנים האחרונות בתרבויות מערביות. למשל, איזה שינויים חלו בהיגיינה הקשורה במיניות או כיצד השתנתה משמעותה של האורגזמה הנשית בהיסטוריה של הרפואה המערבית; מתי ואיך זהויות ופרקטיקות מיניות מוגדרות כ"סטייה" המצריכה טיפול, וכיצד מאבקים חברתיים "משחררים" זהויות מיניות אלה?